

ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฉบับที่ D7 26 ธ.ค. 67	วิทยาลัยการทัพบก
ประเด็น มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ	ประเทศไทย กับ การขึ้นทะเบียนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
ประเด็นสำคัญ	<ul style="list-style-type: none"> - มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ คืออะไร - “ต้มยำกุ้ง” และ ชุดพื้นเมือง “เคบาย่า” ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ ลำดับที่ 5 และ 6 ของไทย - ผลกระทบของการได้รับการขึ้นทะเบียนฯ

มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสหรือมองเห็นได้ด้วยตา เช่น ประเพณี ความเชื่อ การแสดงศิลปะ และทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มรดกเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการสะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จะไม่สามารถจับต้องได้เหมือนกับสิ่งก่อสร้างหรือโบราณวัตถุที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible heritage) ตัวอย่างของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น การละเล่นพื้นบ้านหรือการแสดงทางดนตรีและการเต้นรำ ความรู้และทักษะหัตถกรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ภาษาและคำพูดที่ใช้ในกลุ่มชนบางกลุ่ม และ ประเพณีและพิธีกรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ประกาศให้มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อให้คงอยู่และได้รับการยอมรับในระดับโลก

ก่อนหน้านี้องค์การ ยูเนสโก ได้ประกาศขึ้นทะเบียนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ให้กับไทยไปแล้ว 4 ครั้ง ได้แก่ โขน (Masked dance drama in Thailand) ปี 2561 นวดไทย (Traditional Thai Massage) ปี 2562 โนรา ของภาคใต้ (Dance Drama in Southern Thailand) ปี 2564 สงกรานต์ในประเทศไทย (Traditional Thai New Year festival) ปี 2566 และ ยูเนสโก ประกาศขึ้นทะเบียน ต้มยำกุ้ง (Spicy Prawn Soup) และ ชุดพื้นเมือง เคบาย่า ที่เป็นเสื้อสตรีพื้นเมืองแบบเพอรานากัน หรือที่รู้จักกันในชื่อ บาบ่า-ย่าหย่า เป็นวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มคนที่มีเชื้อสายจีนและมลายูที่มีถิ่นฐานอยู่ทางภาคใต้ของไทยให้ เป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ ประจำปี 2567 ทั้งนี้การขึ้นทะเบียน "ต้มยำกุ้ง" ถือเป็นอีกหนึ่งความสำเร็จของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 ในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยต้มยำกุ้งของไทย เป็นเมนูอาหารเพื่อสุขภาพ มีต้นกำเนิดจากภูมิปัญญาและวิถีปฏิบัติอันประณีตของชุมชนริมน้ำในภาคกลางของไทย สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในทุกระดับของสังคม ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และร้านอาหาร จนกลายมาเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ต้มยำกุ้งจึงเป็นเครื่องยืนยันอย่างดีถึงมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ Soft Power ไทย

แน่นอนว่าการที่ ต้มยำกุ้ง และ มรดกวัฒนธรรม อื่น ๆ ของไทย ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโดยยูเนสโก มาก่อนหน้า ย่อมส่งผลกระทบต่อที่ดีให้กับประเทศ ได้แก่ การ **เสริมสร้างความภาคภูมิใจในชาติ** การได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ ทำให้ประชาชนไทยรู้สึกภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองและเพิ่มความเข้าใจในคุณค่าของสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมและประเพณีให้คงอยู่ต่อไป การส่งเสริมการ

ท่องเที่ยว การได้รับการยอมรับจากเวทีระดับโลก ทำให้ประเทศไทยมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นในสายตานักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น การเยี่ยมชมงานประเพณีต่าง ๆ หรือการสัมผัสกับอาหารไทยที่มีชื่อเสียงทั่วโลกอย่าง ต้มยำกุ้ง หรือ ผัดไทย ทำให้เกิดการเติบโตในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว **การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม** การได้รับการขึ้นทะเบียนฯ ช่วยให้ประเทศไทยให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อรุ่นต่อไป การเรียนรู้และการศึกษาวัฒนธรรมที่ได้รับการยกย่องนี้จึงมีความยั่งยืนมากขึ้น **การสนับสนุนเศรษฐกิจ** การได้ขึ้นทะเบียนฯ นั้นสามารถเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ โดยการส่งออกผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น ผลิตภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่ม หรือสินค้าหัตถกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวและตลาดต่างประเทศ

เหรียญย่อมมีสองด้านฉันใด ในเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกัน ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาในการที่มรดกวัฒนธรรมของไทยได้รับการขึ้นทะเบียนฯ คือ **1. การรักษาความหลากหลายและความดั้งเดิม** เมื่อมรดกทางวัฒนธรรมได้รับการขึ้นทะเบียน อาจมีการเน้นสูตรหรือวิธีการที่ **ดั้งเดิม** มากเกินไป จนอาจทำให้เกิดการตีกรอบหรือจำกัดการพัฒนาและการปรับตัวของวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการปรับปรุงหรือแปรรูปในเชิงนวัตกรรม การขึ้นทะเบียนฯ ควรให้ความสำคัญทั้งการรักษาความดั้งเดิมและความหลากหลายของประเพณีหรือการแสดงออกทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ **2. การพาณิชย์และการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์** การขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ บางครั้งอาจทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์มากเกินไป เช่น การทำการตลาดหรือการขายวัฒนธรรมในรูปแบบที่เสี่ยงต่อการสูญเสียคุณค่าหรือความหมายดั้งเดิม ซึ่งอาจลดทอนความสำคัญและความศักดิ์สิทธิ์ของวัฒนธรรม โดยเฉพาะในกรณีที่มีการผลิตหรือเผยแพร่โดยไม่ได้อำนาจถึงบริบทและความหมายที่แท้จริง **3. การคุ้มครองสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา** การได้รับการขึ้นทะเบียนฯ อาจต้องมีการกำหนดขอบเขตสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้น เช่น การปกป้องสูตรอาหารหรือเทคนิคการแสดงศิลปะ เพื่อไม่ให้เกิดการคัดลอกหรือการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งการควบคุมสิทธิ์ที่เข้มงวดเกินไปอาจส่งผลให้ชุมชนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่สามารถใช้หรือเข้าถึงสิทธิ์ในมรดกวัฒนธรรมได้ **4. การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม** การได้รับการขึ้นทะเบียนฯ สามารถสร้างรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและการส่งออกผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเหล่านั้น การกระจายผลประโยชน์เหล่านี้ควรเป็นธรรมและให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของและผู้สร้างมรดกทางวัฒนธรรมนั้น หากผลประโยชน์ไม่ถูกกระจายอย่างเท่าเทียม อาจส่งผลให้บางกลุ่มในสังคมได้รับประโยชน์มากกว่ากลุ่มอื่น **5. การรักษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา** การได้รับการขึ้นทะเบียนฯ มักมาพร้อมกับการเน้นการอนุรักษ์ แต่การรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาเป็นเรื่องที่ท้าทาย โดยเฉพาะในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การให้ความสำคัญกับการพัฒนาในทางที่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อมรดกทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญ การอนุรักษ์อาจทำให้เกิดความล่าช้าในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ เช่น การปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของตลาดหรือการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สามารถ

ช่วยส่งเสริมการพัฒนาได้ 6. การศึกษาผลกระทบจากการขึ้นทะเบียน การได้รับการขึ้นทะเบียนฯ อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างมาก การศึกษาผลกระทบจากการขึ้นทะเบียนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นี้จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีผลกระทบในเชิงลบที่ยากจะกู้คืน เช่น การท่องเที่ยวที่มากเกินไปหรือการเสียสมดุลของชุมชนท้องถิ่น จึงควรมีการศึกษาผลกระทบอย่างรอบคอบและให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้สามารถประเมินผลกระทบและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้

การได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็นเกียรติยศที่สำคัญต่อประเทศไทย อย่างไรก็ตามก็ต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ อย่างรอบคอบว่าการที่จะทำให้มรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถเติบโตและคงอยู่ในอนาคตอย่างยั่งยืนนั้น ควรเป็น “ความยั่งยืน” ในลักษณะใด

พ.อ. หญิง มนทิรา ยิ้มสมบูรณ์

อจ.ทก.วทบ.